

МЕТОДИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СЕКТОРА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Тарас ВАСИЛЬЦІВ¹, Юлія ШОПСЬКА²

¹ ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»
<https://orcid.org/0000-0002-2889-6924>
 e-mail: tgvas77@ukr.net

² ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України»
<https://orcid.org/0000-0002-1639-1136>
 e-mail: shop_aspi@ukr.net

Зроблено висновок, що безпека регіону є самостійною системою, водночас, проміжною ланкою між економічною безпекою держави та безпекою на галузево-секторальному рівні. Це дозволило констатувати, що на «вході» формування теоретико-методичного базису управління безпекою регіону ведемо мову про поширення на мезорівень принципів положень та підходів, характерних для державної політики управління економічною безпекою держави, а на «виході» – управління економічним потенціалом та інституційним забезпеченням регіонального розвитку в цілях досягнення середовища ефективною діяльністю і розвитку суб'єктів регіональної економіки. При формуванні методології аналізування фінансової безпеки сектора малого підприємництва регіону встановлено, що її структура визначається метою та стратегічними орієнтирами регіональної політики. Показано, що мета стосується проведення аналізу, оцінювання й діагностики як рівня, так і структурних характеристик стану ключових параметрів безпеки. Констатовано, що стратегічні орієнтири регіональної політики в цій сфері фокусуються у відповідності до забезпечення базисних елементів структури безпеки – ресурсної забезпеченості, стабільності і стійкості, ефективності функціонування, захищеності від ризиків і загроз та наявності передумов розвитку. Визначено концептуально-структурну побудову та особливості інструментів регіональної політики управління фінансовою безпекою сектора малого підприємництва регіону.

Ключові слова: регіональна економіка; фінансова політика; сектор малого підприємництва; фінансова безпека; політика забезпечення.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2022-5-16>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Регіональний зріз, беззаперечно, має власну специфіку в частині державної політики управління та забезпечення економічної й безпосередньо фінансової безпеки як на загал, так і що стосується галузі та/чи сектора регіональної економіки. Науковці здебільшого сходяться на тому, що кожен вищий рівень системи управління безпекою, з одного боку, доповнюється новими властивостями, які слід враховувати, а, з іншого, – формує і розвиває характеристики середовища, чинників, умов забезпечення безпеки систем нижчих рівнів. Відтак, логічно, що належна безпека регіону та/чи переважної більшості суб'єктів господарювання, скоріше, буде винятком або виключенням в середовищі вкрай нестабільної національної економіки, відсутності її резилентності до існуючих викликів, загроз.

Безпека регіону є самостійною системою, водночас, проміжною ланкою між економічною безпекою держави та безпекою на галузево-секторальному рівні. Таким чином, на «вході» формування теоретико-методичного базису управління безпекою регіону ведемо мову про поширення на мезорівень принципів положень та підходів, характерних для державної політики управління економічною безпекою держави, а на «виході» – управління економічним потенціалом та інституційним забезпеченням регіонального розвитку в цілях досягнення середовища ефективною діяльністю і розвитку суб'єктів регіональної економіки.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретико-методичні засади, а також прикладні положення економічної та безпосередньо фінансової безпеки досліджуються на сьогодні на різних рівнях: підприємства (І. Бланк [2,с.15-25], К. Горячева [5,с.65-67], О. Пономаренко [9,с.77-80]), регіону (Т. Васильців, Р. Лупак, Н. Юрків [3,с.90-101], В. Гесць, М. Кизим та ін. [4,с.10-18]), держави (О. Барановський [1,с.12-24], М. Єрмошенко [6,с.8-18]), сектора національного господарства (Н. Іляш [7,с.22-26], М. Камлик [8,с.22-32], О. Собкевич [10,с.136-141], Н. Юрків [11,с.36-48], С. Гринкевич [12,с.24-27], В. Волошин та ін. [13,с.14-22]), положення яких у т. ч. слугують базисом формування регіональної політики забезпечення фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ СТАТТЯ

Водночас, фінансово-економічне середовище суб'єктів підприємництва постійно змінюється і ця обставина обумовлює потребу у формуванні постійно чинного теоретико-методичного і прикладного базису формування регіональної політики забезпечення фінансової безпеки підприємницького сектора.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування методико-прикладних аспектів регіональної політики забезпечення фінансової безпеки сектора малого підприємництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Досліджуючи методологію аналізування екосистейту, маємо зробити попередній висновок відносно того, що вона особливо специфічна. З одного боку, тут абсолютно прийнятний увесь арсенал засобів економічного аналізу, від найпростіших до інтегрального аналізування зі застосуванням найбільш сучасних на нині технологій в цій сфері – нечітких нейронних мереж, Big Data тощо; з іншого, – вона не стала, не стандартна, а динамічна і за різної ситуації потребує різних методичних підходів до аналізування; ще з іншого, – являє собою поєднання висновків у підсумку і кількісних, і якісних методів аналізування; ще з іншого, – передбачає врахування динаміки загроз і їх наслідків. Такий ряд експертно-логічних висновків можна продовжувати, утім якщо резюмувати, то ведемо мову про поєднання й узгодження макро і мікро економічних моделей, методів та методичних підходів до оцінювання стану, рівня і структури фінансової безпеки сектора малого підприємництва регіону.

Формуючи методологію аналізування фінансової безпеки сектора малого підприємництва регіону, зауважимо, що її структура визначається метою та стратегічними орієнтирами регіональної політики. Очевидно, що мета стосується проведення аналізу, оцінювання й діагностики як рівня, так і структурних характеристик стану ключових параметрів безпеки. Стратегічні орієнтири, на нашу думку, фокусуються у відповідності до забезпечення базисних елементів структури безпеки – ресурсної забезпеченості, стабільності і стійкості, ефективності функціонування, захищеності від ризиків і загроз та наявності передумов розвитку.

Попри стратегічні аспекти потрібно вказати на те, що методологія в сфері безпеки у кожному з випадків зводиться до двох принципових положень: (1) функціонально-структурні складові безпеки та індикатори, які їх визначають, (2) методичні підходи і методи, які застосовуються для аналізування. Без відповідей на ці питання здійснювати аналіз безпеки апіорі не можливо.

Відносно першого, то, як вже зазначалося, на нашу думку, фінансова безпека сектора малого підприємництва регіону декомпонується на ресурсну, фінансово-економічну, інвестиційну, грошово-кредитну, боргову та страхову складові. Таким чином, індикатори, які дозволяють їх оцінити, повинні в повній мірі розкрити стан цих складових. Окрім того, в підсумку аналізування низки публікацій, присвячених методиці аналізу безпеки на загал та безпосередньо формуванню складу індикаторів оцінювання, можемо зробити висновок, що при формуванні складу індикаторів потрібно дотримуватися наступних постулатів: ресурсної забезпеченості суб'єктів підприємництва, доступу до ресурсів та ринків; ефективності господарювання представників бізнесу та якості їх фінансово-економічного стану; здатності суб'єктів господарювання до розвитку. При тому обрання найбільш адекватних методичних підходів і методів, а також логіки їх поєднання між собою має не менш важливе значення, а ніж підбір системи індикаторів оцінювання.

Знову ж таки ведемо мову про комбінування тут методики, яка застосовується на мікроекономічному та макроекономічному рівнях. Хоча відмінності між ними не на стільки разючі. До прикладу, на рівні суб'єктів господарювання найбільшого поширення набули: експертні методи (опитування фахівців для ідентифікації ризиків і загроз, міри їх впливу); методи математичної статистики (відстеження тенденцій зміни ключових індикаторів безпеки); нормалізації даних (приведення різнохарактерних даних до однотипних безрозмірних величин); аддитивної, мультиплікативної згортки (з метою проведення інтегрального аналізу рівня безпеки); кореляційно-регресійних залежностей, екстраполяції даних (виявлення каузальних зв'язків між частковими факторами-параметрами та узагальнюючими показниками безпеки); головних компонент (встановлення вагових значень індикаторів та складових безпеки емпіричним шляхом на заміну експертних оцінок); нечіткої логіки (аналізування впливу не пов'язаних між собою даних);

сценарного підходу та ймовірності банкрутства. Хоча більшість з цих методичних підходів часто знаходять своє застосування й на макрорівні управління.

Додамо, що це ще не весь спектр методів та методичних підходів, які можуть застосовуватися для аналізування й оцінювання фінансової безпеки сектора малого підприємництва регіону. І, відповідно, виходячи з такої широкої гамми інструментарію аналізування, об'єктивним видається висновок про те, що кожен з окремо взятих підходів не дозволить повноцінно охарактеризувати стан й параметри безпеки. Тут необхідне поєднання кількох (якщо не всіх) методів аналізування (рис. 1).

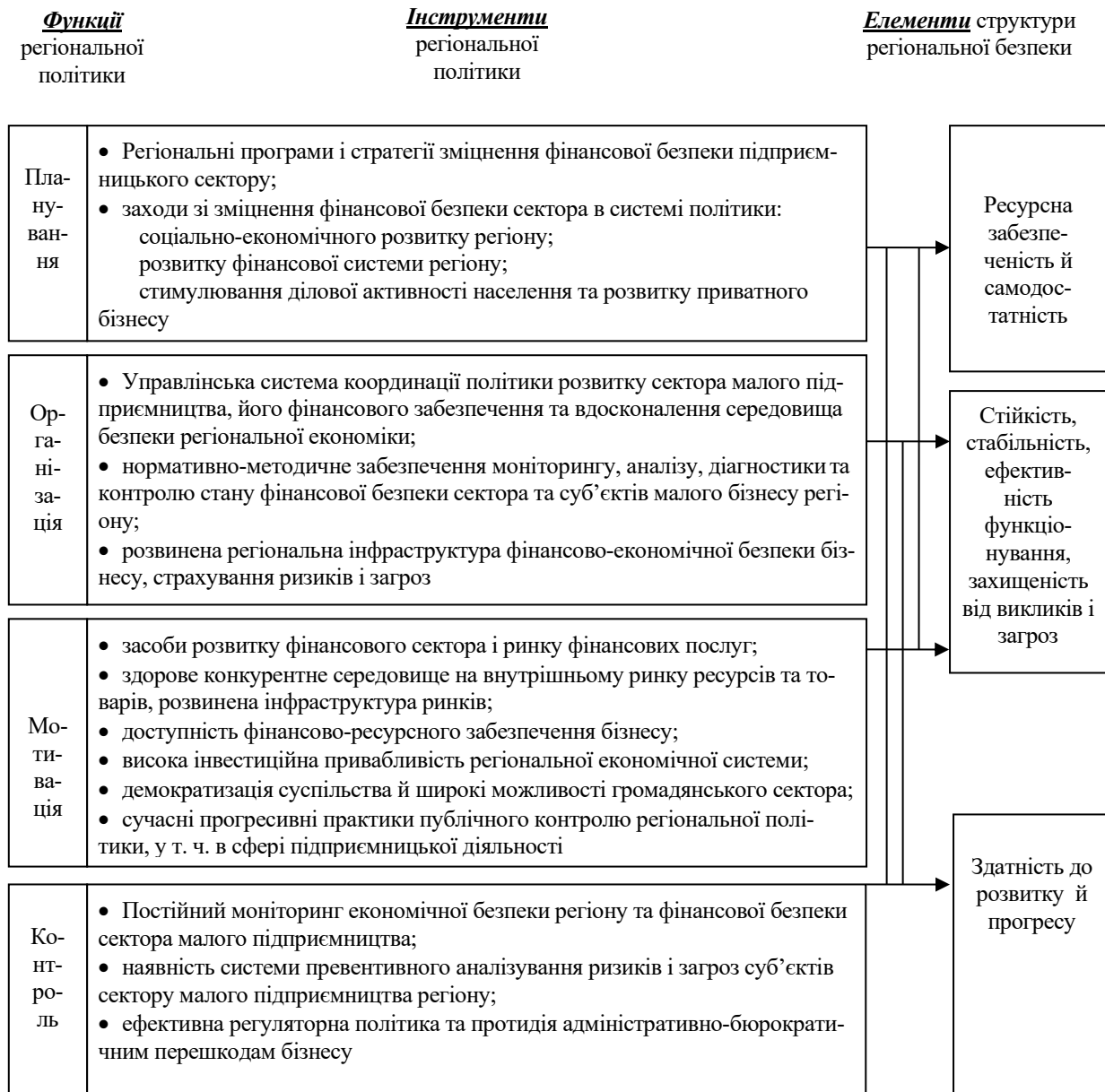


Рис. 1. Концептуально-структурна побудова та особливості інструментів регіональної політики управління фінансовою безпекою сектора малого підприємництва регіону

Джерело: складено авторами

Інший, на нашу думку, раціональний висновок в тому, що окремі методи й методичні підходи можуть використовуватися для різних цілей. До прикладу, найбільш усталені методи статистичного аналізу – індексний, інтегральний, кореляційно-регресійний, дисперсійний, каузального та балансового моделювання, ін. – доцільно застосовувати для аналізування й оцінювання фінансової безпеки сектора малого підприємництва регіону. З огляду на методологічну складність (необхідність щоразу нового підходу до проведення аналізу, підбір великого масиву статистичних даних, а також якісних характеристик, комбінування різних способів та методів оцінювання тощо) аналізування фінансової безпеки сектора малого підприємництва регіону,

напрошується висновок відносно важливості визначення певної методологічної послідовності аналізу. На нашу думку, її етапи наступні: (1) визначення мети аналізу; (2) розрахунок середньосекторальних показників фінансово-економічної діяльності та формування висновків відносно ресурсної забезпеченості, ефективності використання ресурсів і господарювання, здатності до розвитку суб'єктів сектора малого підприємництва регіону; (3) формування складу та розрахунок критичних обмежень (т. зв. порогів безпеки) значень індикаторів фінансової безпеки сектора малого підприємництва; (4) порівняння фактичних середньосекторальних значень індикаторів з критичними; (5) оцінювання внутрішніх і зовнішніх загроз та формування висновків відносно перспектив розвитку сектора і реалізації його потенціалу у процесах соціально-економічного розвитку регіону; (6) оцінювання стану та рівня складових фінансової безпеки сектора малого підприємництва регіону (проведення т. зв. ресурсно-функціонального аналізу); (7) аналіз обсягу капіталізації сектора та його динаміки; (8) формування висновків та ухвалення попередніх альтернатив (рішень) відносно реалізації регіональної політики зміцнення фінансової безпеки сектора малого підприємництва регіону.

Отже, регіональна політика управління фінансовою безпекою сектора малого підприємництва регіону являє собою поєднання таких елементів інструментарію регулювання, як модель (бачення принципових аспектів внутрішньої організації та функціонування регіональної економіки і в її структурі суб'єктів сектора малого бізнесу), стратегія (обраний генеральний план-спосіб впровадження обраної моделі і досягнення мети та завдань регіональної політики забезпечення фінансової безпеки, а, відтак, її стійкого зростання і ефективного функціонування сектора малого підприємництва регіону), методи, механізми, інструменти й засоби, заради досягнення генеральної мети – належного рівня фінансової безпеки сектора малого підприємництва і реалізації його потенціалу в процесах соціально-економічного зростання регіону.

Її інструментарій формується у площині «функції регіональної політики – елементи структури регіональної безпеки». Йдеться про орієнтацію системи управління, з одного боку, на ретельне планування й організацію політики, її заходів та організаційної системи керування, мотивацію всіх суб'єктів управління і належний контроль перебігу процесів та їх ефективності, а, з іншого – формування ресурсної забезпеченості суб'єктів сектора, високий рівень їх фінансової стійкості, ліквідності і платоспроможності, фінансово-економічної ефективності, захищеності від зовнішніх й внутрішніх ризиків та загроз, формування передумов для подальшого розвитку.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Регіональна політика управління фінансовою безпекою сектора малого підприємництва реалізується на засадах стратегічно-системного підходу та формується у площині «функції регіональної політики – елементи структури регіональної безпеки», коли забезпечується орієнтація, з одного боку, на ретельне планування й організацію політики, її заходів та організаційної системи керування, мотивацію всіх суб'єктів управління і належний контроль перебігу процесів та їх ефективності, а, з іншого – формування ресурсної забезпеченості суб'єктів сектора, високий рівень їх фінансової стійкості, ліквідності і платоспроможності, фінансово-економічної ефективності, захищеності від зовнішніх й внутрішніх ризиків та загроз, формування передумов для подальшого розвитку. Регіональна політика управління фінансовою безпекою сектора малого підприємництва являє собою поєднання таких елементів інструментарію регулювання, як модель, стратегія, методи (прямого, опосередкованого, змішаного впливу), механізми (інституційний, економічний, фінансовий, організаційний, соціальний, психологічний, інформаційний, ресурсний, мотиваційний), інструменти й засоби.

З-поміж функцій управління фінансовою безпекою сектора малого підприємництва регіону невід'ємне значення відводиться контролю, а в його межах – аналізуванню й діагностиці стану безпеки. Концептуальна модель аналізування включає його мету і стратегічні орієнтири, складові та індикатори безпеки, методи та методичні підходи, об'єднані в блоки: аналіз і оцінка; визначення границь і порогів; обчислення ваг.

Подальші наукові дослідження у цьому напрямі стосуються удосконалення методики аналізування фінансової безпеки на рівні сектора малого підприємництва регіону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення). Дис. д.е.н. К. : ДУ «Інститут економічного прогнозування. 2000. 40 с.

2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. 784 с.
3. Васильців Т. Г., Лупак Р. Л., Юрків Н. Я. [Інституційне забезпечення розширення фінансових можливостей підприємств промисловості та АПК на регіональному рівні](#). *Фінанси України*. 2012. № 3. С. 90-101.
4. Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія. Х. : ВД «Інжек». 2006. 240 с.
5. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки. *Економіст*. 2007. № 8. С. 65-67.
6. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення : монографія. URL : <http://www.disslib.org/upravlinnjaekonomichnoju-bezpekoju-pidpryyemnytstva>
7. Іляш Н. І. Методологічні аспекти дослідження економічної безпеки реального сектора економіки України. *Держава та регіони*. 2013. № 4 (73). С. 22-26.
8. Камлик М. І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : навч. посіб. К.: Атіка, 2005. 432 с.
9. Пономаренко О. Е. Теоретичні аспекти фінансової безпеки підприємств. *Економіка розвитку*. 2010. № 1 (53). С. 77-80.
10. Собкевич О. В. Проблеми реального сектору економіки України у контексті економічної безпеки держави. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. С. 136-141.
11. Юрків Н. Я. Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення : Монографія. Львів : ПАІС, 2012. 400 с.
12. Vasylytsiv T. H., Grynkevych S. S. [Formation of the environment of economic security of entrepreneurship in Ukraine](#). *Економічний часопис-XXI*. 2015. Вип. 3-4, С. 24-27.
13. Vasylytsiv T. H., Voloshyn V. I., Boikevych O. R., Karkavchuk.V. V. [Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpryyemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia](#), 2012. Львів : ЛКА. 388 с.

REFERENCES:

1. Baranovsky, O. I. (2000). Financial security in Ukraine (evaluation methodology and support mechanisms). Kyiv. Institute of Economic Forecasting, 40 p.
2. Blank, I. A. (2004). Enterprise financial security management. Kyiv. Elga, Nika-Centre, 784 p.
3. Vasylytsiv, T. G., Lupak, R. L., Yurkiv, N. Ya. (2012). Institutional support for the expansion of financial capabilities of industrial enterprises and agro-industrial complex at the regional level. *Finance of Ukraine*. no. 3. pp. 90-101.
4. Geyets, V. M., Kyzym, M. O., Klebanova, T. S., Cherniak, O. I. (2006). Modeling of economic security: state, region, enterprise. Kharkiv. : PH «Inzhak». 240 p.
5. Goriacheva, K. S. (2007). Financial security of the enterprise. The essence and place in economic security system. *Economist*. no. 8. pp. 65-67.
6. Yermoshenko, M. M. (2008). Financial security of the state: national interests, real threats, security strategy. URL : <http://www.disslib.org/upravlinnjaekonomichnoju-bezpekoju-pidpryyemnytstva>
7. Iliash, N. I. (2013). Methodological aspects of the study of economic security of the real sector of the economy of Ukraine. *State and regions*. no. 4 (73). pp. 22-26.
8. Kamlyk, M. I. (2005). Economic security of business. Economic and legal aspect. Kyiv.: Atika, 432 p.
9. Ponomarenko, O. E. (2010). Theoretical aspects of financial security of enterprises. *Economy development*. no. 1 (53). pp. 77-80.
10. Sobkevych, O. V. (2017). Problems of the real sector of the economy of Ukraine in the context of economic security of the state. *Global and national economic problems*. Vol. 15. pp. 136-141.
11. Yurkiv, N. Ya. (2012). Economic security of the real sector of Ukraine's economy: strategic priorities and theoretical and methodological principles of ensuring. Lviv : PAIS, 400 p.
12. Vasylytsiv, T. H., Grynkevych, S. S. (2015). [Formation of the environment of economic security of entrepreneurship in Ukraine](#). *Економічний часопис-XXI*. Is. 3-4, pp. 24-27.
13. Vasylytsiv, T. H., Voloshyn, V. I., Boikevych, O. R., Karkavchuk, V. V. (2012). [Finansovo-ekonomichna bezpeka pidpryyemstv Ukrainy: stratehiia ta mekhanizmy zabezpechennia](#). Lviv. LKA. 388 p.

METHODOLOGICAL AND APPLIED ASPECTS OF THE FORMATION OF THE REGIONAL POLICY OF ENSURING THE FINANCIAL SECURITY OF THE SMALL BUSINESS SECTOR

Taras VASYLTSIV, Yulia SHOPSKA
SI «Institute of Regional Researches named by M.I. Dolishniy NAS of Ukraine»

The purpose of the study is to substantiate the methodological and applied aspects of the regional policy of ensuring the financial security of the small business sector.

It was concluded that the security of the region is an independent system, at the same time, an intermediate link between the economic security of the state and security at the sectoral and sectoral level. This made it possible to state that at the "input" of the formation of the theoretical and methodological basis of regional security management, we are talking about the spread to the meso-level of principles and approaches characteristic of the state policy of managing the economic security of the state, and at the "output" - management of the economic potential and institutional support of the regional development in order to achieve an environment of effective activity and development of subjects of the regional economy. When forming the methodology for analyzing the financial security of the small business sector of the region, it was established that its structure is determined by the goal and strategic orientations of the regional policy. It is shown that the purpose concerns the analysis, assessment and diagnosis of both the level and structural characteristics of the state of key safety parameters. It was established that the strategic orientations of regional policy in this area are focused in accordance with the provision of the basic elements of the security structure - resource security, stability and sustainability, operational efficiency, protection from risks and threats, and the presence of prerequisites for development.

The applied value of the research results is that the conceptual and structural construction and features of regional policy instruments for managing the financial security of the small business sector of the region have been determined.

The scientific novelty of the research results lies in the further development of the theoretical-methodical and applied foundations of the regional policy of ensuring the financial security of the small business sector.

Keywords: regional economy; financial policy; small business sector; financial security; security policy.